

УДК 336.581.2

Миськів Г.В.

кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри банківської справи ІМПО
Університету банківської справи

КЛАСИФІКАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

CLASSIFICATION OF STATE LENDING IN UKRAINE

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто сучасну класифікацію державного кредитування в Україні та проаналізовано динаміку планових та фактично виконаних показників повернення та надання кредитів із Державного бюджету України упродовж 2010–2014 рр. Автор дослідила ефективність державного кредитування та запропонувала напрями його покращення на майбутнє.

Ключові слова: кредитування, кредит, держава, Державний бюджет.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрена современная классификация государственного кредитования в Украине и проанализирована динамика плановых и фактически выполненных показателей возврата и предоставления кредитов из Государственного бюджета Украины на протяжении 2010–2014 гг. Автор исследовала эффективность государственного кредитования и предложила направления его улучшения на будущее.

Ключевые слова: кредитование, кредит, государство, Государственный бюджет.

ANNOTATION

The article deals with modern classification of state lending in Ukraine and analyzed the dynamics of planned and actually completed the return and lending indicators from the State Budget of Ukraine during 2010–2014. The author investigated the effectiveness of state lending and proposed directions of its improvement in the future.

Keywords: credit, lending, state, state budget.

Постановка проблеми. Державне кредитування – це кредитні відносини між державою в особі органів управління і юридичними та фізичними особами, яких держава кредитує за рахунок коштів Державного бюджету України. Державне кредитування – це одна із форм руху позикового капіталу, реалізація якої спонукає вторинний перерозподіл вартості валового внутрішнього продукту та опосередковує надходження фінансових ресурсів в економіку держави.

Державне кредитування може здійснюватися за різними напрямами, спрямовуватися у різні сектори національної економіки та різнитися за структурою позичальників, тому важливим є дослідити його класифікацію, яка вказує на пріоритетність надання кредитів із Державного бюджету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Щорічні дослідження тенденцій державного кредитування представлені у щорічних звітах Державної казначейської служби України «Виконання Державного бюджету», щорічних «Висновках щодо виконання Державного бюджету України» Рахункової палати України та щорічних «Звітах Рахункової палати України».

Мета статті – дослідити класифікацію державного кредитування та динаміку його планових та фактичних показників упродовж 2010–2014 рр., проаналізувати їх ефективність та запропонувати шляхи вдосконалення державного кредитування на сучасному етапі розвитку національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до річних звітів «Про виконання Державного бюджету України» Державної казначейської служби України, державне кредитування класифікують за такими розділами [1]:

1. За класифікацією кредитування бюджету.
2. За функціональною класифікацією видатків та кредитування бюджету.
3. За програмною класифікацією видатків та кредитування бюджету.

Державне кредитування за класифікацією кредитування бюджету поділяється на внутрішнє та зовнішнє, у структурі яких виокремлюють надання та повернення кредитів. Зважаючи на обмежені кредитні ресурси держави, впродовж останніх років держава кредитувала лише внутрішніх позичальників.

Різниця між сумою наданих кредитних коштів за рахунок Державного бюджету та сумою повернених кредитів за раніше отриманими кредитами становить загальний обсяг кредитування економіки із Державного бюджету.

До позичальників, яким надають внутрішні державні кредити та які їх повертають, відносять:

- органи державного управління інших рівнів;
- підприємства, установи, організації;
- інших позичальників.

Динаміку повернення та надання кредитів із Державного бюджету України впродовж 2010–2014 рр. за класифікацією кредитування бюджету наведено у таблиці 1.

Як свідчать дані таблиці 1, зовнішнє кредитування у досліджуваній період було відсутнє через дефіцит бюджетних коштів.

Планові показники надання внутрішніх кредитів за рахунок коштів Державного бюджету мали нестійку тенденцію впродовж усього досліджуваного періоду: у 2010–2012 рр. – скорочувалися, зросли у 2013 р. та знову значно зменшилися у 2014 р. Загалом заплановані обсяги наданих кредитів на кінець періоду (2014 р. – 8 573,3 млн. грн.) зросли на 130,6% порівняно із початком періоду (2010 р. – 6 565,3 млн. грн.).

Найбільші обсяги надання кредитів були затверджені у Державному бюджеті України 2013 р. та становили 14 655,1 млн. грн., тоді як 2010 р. вони становили всього 6 565,3 млн. грн., що відображає зростаючу тенденцію державного кредитування за досліджуваний період.

Упродовж 2010–2014 рр. левову частку у структурі надання внутрішніх кредитів становили кредити, надані підприємствам, установам, організаціям – частка яких за аналізований період в середньому становила 98,8% від загального планового обсягу надання державних кредитів.

У Державному бюджеті на 2014 р. плановий обсяг кредитів, наданих підприємствам, установам та організаціям, був затверджений у роз-

мірі 8 465,5 млн. грн., що перевищило обсяг 2010 р. (6 446,6 млн. грн.) у 1,31 рази, однак цей обсяг став меншим від планованого обсягу надання кредитів 2013 р. (14 461,9 млн. грн.) у 1,7 рази.

Частка наданих інших внутрішніх кредитів становила 1,2% впродовж 2010–2014 рр., а у Державному бюджеті на 2014 р. їх обсяг було затверджено у сумі 76,3 млн. грн., що менше, ніж 2010 р. (118,7 млн. грн.) на 42,4 млн. грн. Кредити органам державного управління інших рівнів у 2010–2014 рр. не надавали.

Найбільший плановий обсяг повернення внутрішніх кредитів був затверджений у Державному бюджеті на 2011 р. – 15 201,1 млн. грн., а вже у Державному бюджеті на 2014 р. цей

Таблиця 1

Динаміка обсягів державного кредитування за класифікацією кредитування бюджету в Україні у 2010–2014 рр., на кінець періоду (млн. грн.)

Показники	2010		2011		2012		2013		2014	
	План	Виконано	План	Виконано	План	Виконано	План	Виконано	План	Виконано
Внутрішнє кредитування	1047,5	1292,0	-1946,4	4715,0	-1027,4	3817,7	2548,7	477,5	5130,2	4919,3
Надання внутрішніх кредитів	6565,3	4719,0	13254,8	7003,6	12087,4	6094,5	14655,1	6000,0	8573,3	6717,4
Надання кредитів органам державного управління інших рівнів	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Надання кредитів підприємствам, установам, організаціям	6446,6	4637,8	13121,6	6885,0	11963,1	6024,7	14461,9	5882,7	8497,0	6655,1
Надання інших внутрішніх кредитів	118,7	81,1	133,2	118,6	124,3	69,7	193,2	117,4	76,3	61,9
Повернення внутрішніх кредитів	-5517,8	-3427,0	-15201,1	-2288,7	-13114,8	-2276,8	-12106,4	-5522,6	-3443,1	-1798,1
Повернення кредитів органами державного управління інших рівнів	-219,6	-142,2	-277,8	-153,6	-187,8	-112,0	-214,8	0,00	-208,5	-
Повернення кредитів підприємствами, установами, організаціями	-5208,5	-3224,4	-14876,1	-2049,4	-12836,1	-2076,7	-11785,8	-5438,5	-3138,4	-1727,1
Повернення інших внутрішніх кредитів	-89,7	-60,3	-47,3	-85,7	-90,8	-88,1	-105,9	-84,1	-96,2	-71,0
Зовнішнє кредитування	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Всього кредитування	1047,5	1292,0	-1946,4	4715,0	-1027,4	3817,7	2548,7	477,5	5 130,2	4919,3

Джерело: розроблено на основі [1; 4]

обсяг становив 3 443,1 млн. грн., або скоротився у 4,41 рази.

У структурі повернення внутрішніх кредитів також переважають повернення кредитів підприємствами, установами та організаціями, середня частка яких за затвердженими показниками становила 96,9% у 2010–2014 рр.

Водночас простежується тенденція повернення коштів органами державного управління за раніше отриманими кредитами, хоча кредити із Державного бюджету впродовж 2010–2014 рр. їм не надавалися. Середня частка повернення кредитів органами державного управління у структурі затвердженого повернення кредитів становила 3,1%.

Варто відмітити низьку дисципліну виконання планових показників по державному кредитуванню, яка мала місце у досліджуваному періоді.

Щороку держава планувала надавати кредитів на більші суми, однак фактичне кредитування було набагато меншим. Водночас у Державному бюджеті щороку планувалися більші обсяги повернення раніше отриманих державних кредитів, однак позичальники термінів сплати не дотримувалися. Відповідно, держава не могла прокредитувати більше позичальників через нестачу коштів. А тому за рахунок значного недовиконання планових показників

повернення внутрішніх кредитів, середньорічний показник якого у 2010–2014 рр. становив 38,5%, та часткового виконання надання внутрішніх кредитів – на 58,9%, єдиним роком, у якому загальний плановий показник державного кредитування був виконаний у повному обсязі і перевиконаний, став 2010 р. (123,4%).

Особливо тенденція невиконання плану помітна щодо надання кредитів підприємствам, установам та організаціям, обсяги яких починаючи із 2010 р. постійно скорочувалися, незважаючи на постійне зростання планових показників надання кредитів. За підсумками 2010 р. було надано кредитів у 1,39 рази менше від запланованого обсягу, у 2011р. – у 1,90 рази, у 2012 р. – у 1,99 рази, у 2013 р. – у 2,44 рази, у 2014 р. – у 1,23 рази менше. Середній показник виконання бюджетного кредитування за цією статтею за період становив 58,7%.

На кінець 2014 р. сума фактично наданих кредитів із Державного бюджету становила 6717,4 млн. грн., що було менше планового показника на 1 855,9 млн. грн., або на 21,6%. Отож, прослідковуємо постійне недофінансування статті Державного бюджету «Надання внутрішніх кредитів», що негативно відображається на виконанні бюджетних програм та державних програм розвитку.

Таблиця 2

Динаміка державного кредитування за функціональною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету в Україні упродовж 2010–2014 рр., на кінець періоду (млн. грн.)

	2010		2011		2012		2013		2014	
	План	Виконано	План	Виконано	План	Виконано	План	Виконано	План	Виконано
Загальнодержавні функції	-10,2	-16,4	0,0	0,0	4,1	1,4	-	-	-	
Економічна діяльність	865,4	1211,4	2217,6	4522,5	-1631,4	3458,2	1872,3	52,0	4682,5	4567,6
сільське господарство та лісове господарство	-224,2	-174,1	-595,2	1343,3	-880,5	1754,6	-747,1	-444,5	-205,0	-198,3
паливно-енергетичний комплекс	74,3	-101,5	525,3	435,8	1138,9	651,7	2060,2	1992,0	2966,4	2401,4
транспорт	1968,0	1538,3	2493,5	2504,3	2535,6	2545,4	3150,1	2661,5	2291,2	2027,4
інші галузі економіки	-213,1	-151,4	-210,1	-179,6	-182,0	-193,8	-231,1	-3740,4	-330,1	-37,1
інша економічна діяльність	-726,6	100,6	-4458,1	378,7	-4232,6	-1299,7	-3685,7	-416,6	-35,3	374,2
Освіта	14,7	8,9	5,3	1,5	5,0	0,0	5,0	1,8	0,0	0,0
Соціальний захист та соціальне забезпечення	66,6	44,1	89,0	77,6	81,0	37,2	140,4	73,6	27,9	29,1
ЖКГ	110,0	44,1	176,7	113,5	514,0	320,9	531,0	350,0	419,8	322,6
Охорона природного середовища	0,0	-1,74	-	-	-	-	-	-	-	
Всього державного кредитування	1047,5	1292,0	-1946,4	4714,9	-1027,4	3815,6	2548,7	477,5	5130,2	4919,3

Джерело: розроблено на основі [1; 4]

На кінець 2014 р. виконання повернення державних кредитів становило 52,2% (1 798,1 млн. грн.) та зросло порівняно із 2013 р. (45,61%) на 6,59 в. п., або у 1,14 рази. Однак навіть незначне збільшення повернених позик до Державного бюджету було незадовільним і свідчило про низьку платіжно-розрахункову дисципліну позичальників.

Кредитування за функціональною класифікацією видатків та кредитування бюджету є наступним у класифікації Державної казначейської служби України [1]. Основними статтями видатків державного кредитування за цією класифікацією є: загальнодержавні функції, економічна діяльність, освіта, соціальний захист та соціальне забезпечення, житлово-комунальне господарство та охорона довкілля.

Планові та фактичні показники державного кредитування за функціональною класифікацією видатків та кредитування бюджету наведено у таблиці 2.

Згідно з даними таблиці 2, динаміка планових показників державного кредитування за наведеними статтями видатків упродовж 2010–2014 рр. не мала чітко визначеної тенденції. Основні напрями державного кредитування визначали пріоритети державної кредитно-інвестиційної політики та потреби економічного розвитку України на поточний рік.

Найбільші обсяги державного кредитування були спрямовані в економічну діяльність, а саме на розвиток сільського господарства та транспорту. Варто зазначити, що від 2010 р. держава не планувала кредитувати сільське господарство, однак кредити все ж надавали. Водночас видатки державного кредитування на транспорт щороку зростали і за плановими показниками, і за фактично виконаним кредитуванням, основні обсяги якого припадали на дорожнє господарство. Упродовж 2013–2014 рр. значно зросли обсяги наданих кредитів у паливно-енергетичний комплекс, зокрема, в електроенергетичну галузь – до 2 966,4 млн. грн. (2014 р.) порівняно із 74,3 млн. грн. (2010 р.).

Загалом на початок 2014 р. в економічну діяльність було заплановано надати кредитів за рахунок коштів Державного бюджету на суму 4 682,5 млн. грн., що перевищило плановий обсяг 2013 р. на 2 810,2 млн. грн., або у 2,5 рази, та стало найбільшим плановим обсягом кредитування даної статті державних видатків за період 2010–2014 рр. Найбільшу частку у структурі кредитів, наданих на економічну діяльність у 2014 р., становили кредити у паливно-енергетичний комплекс – 52,6% та у транспорт – 44,4%.

Щодо інших статей видатків, то обсяги державного кредитування за ними впродовж 2010–2014 рр. були незначними, однак мали вагомий соціальний значення.

До 2010 р. планові обсяги державного кредитування освіти становили 14,7 млн. грн., проте їх поступово скорочували, а у Державному

бюджеті на 2014 р. взагалі не запланували. Це означає, що держава відмовилася підтримувати бюджетну програму із надання довгострокових пільгових державних кредитів на здобуття вищої освіти особам, які не мають змоги самостійно оплачувати своє навчання у ВНЗ.

Обсяги державного кредитування на соціальний захист та соціальне забезпечення також скорочували впродовж досліджуваного періоду і на 2014 р. були заплановані в розмірі 27,9 млн. грн., що у п'ять разів менше, ніж 2013 р. (140,4 млн. грн.) та у 2,4 рази менше від планового обсягу 2010 р. (66,6 млн. грн.). За таких обставин все менше соціально незахищених та малозабезпечених громадян можуть розраховувати на кредитну підтримку держави у розв'язанні проблеми із забезпечення житлом.

Державне кредитування житлово-комунального господарства також скоротилося: плановий показник на 2014 р. становив 388,3 млн. грн., що менше від запланованого обсягу 2013 р. на 142,7 млн. грн., або у 1,36 рази.

Отже, проведений аналіз планових показників державного кредитування упродовж періоду 2010–2014 рр. засвідчує, що пріоритетним напрямом надання державних кредитів була економічна діяльність. Ця тенденція є позитивною для національної економічної системи та дає змогу на вигідних кредитних умовах розвивати ті види економічної діяльності, які є низькоприбутковими, але мають важливе господарське значення. Саме так держава підтримує розвиток сільського господарства, дорожнього господарства та електроенергетики.

Від 2011 р. Державна казначейська служба України у Звіті про виконання Державного бюджету виокремлює державне кредитування за програмною класифікацією видатків та кредитування Державного бюджету в розрізі міністерств та інших державних органів України, динаміку якого впродовж 2011–2014 рр. наведено у таблиці 3.

Дані таблиці 3 свідчать, що планові показники державного кредитування бюджетних програм міністерств та інших органів державної влади переважно не виконували.

Упродовж 2011–2014 рр. відмічено низький рівень кредитування бюджетних програм, середня частка виконання яких у запланованому обсязі державного кредитування становила близько 80%. Міністерства як головні розпорядники бюджетних коштів не використовували навіть відкритих асигнувань із Державного бюджету за бюджетними програмами, внаслідок чого відбувалося гальмування загального економічного розвитку держави та не фінансувалися вкрай важливі галузі виробничої та соціальної сфер.

Дослідимо динаміку та особливості державного програмного кредитування за роками.

У 2011 р. єдиною виконаною бюджетною програмою стала програма Державної служби автомобільних доріг «Розвиток автомагістралей та

Таблиця 3

Динаміка державного кредитування за програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету в Україні у 2011–2014 рр., на кінець періоду (млн грн)

Показники	2011			2012			2013			2014		
	Затверджено ВРУ з урахуванням змін	План з урахуванням змін	Використано	Затверджено ВРУ з урахуванням змін	План з урахуванням змін	Використано	Затверджено ВРУ з урахуванням змін	План з урахуванням змін	Використано	Затверджено ВРУ з урахуванням змін	План з урахуванням змін	Використано
Мін-во енергетики та вугільної промисловості	316,60	554,60	436,72	1 148,57	1 148,57	651,92	2 063,37	3 257,12	1 990,58	2 388,13	2 688,13	2 140,5
Мін-во економ. розвитку і торгівлі України	10,30	10,30	0,00	8,56	8,56	0,00				700,00	700,00	-
Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України	5,30	3,13	-0,27	5,00	5,00	-0,92	5,00	5,76	2,27	0,00	0,00	0,534
Державне агентство України з управління держ. корпор. правами	40,00	40,00	40,00	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Мін-во регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України	174,0	205,73	138,02	539,95	539,95	308,66	571,05	623,67	381,37	368,23	399,7	313,5
Мін-во аграрної політики та продовольства України	-365,9	-365,40	1 522,83	-745,50	-745,50	1 885,67	-505,00	-505,00	-350,79	-105,00	-105,00	-126,4
Державна служба автомобільних доріг	1 978,80	2 504,34	2 504,34	2 500,01	2 546,38	2 545,38	3 150,09	3 150,09	2 661,50	2 291,24	2 291,24	2 027,4
Мін-во фінансів України	-5 256,84	-4 526,77	344,38	-4 039,07	-4 279,07	-1 381,79	-3 731,66	-3 731,66	-4 165,30	111,26	111,26	598,5
Державне агентство з інвестицій та управління націон. проектами України	-204,80	-204,80	-146,31	-177,12	-177,12	-111,96	-203,57	-203,57	-0,02	-203,68	-203,68	-
НАК «Укргазолідинг»	-169,30	-169,30	-126,22	-80,00	-80,00	-80,69	-58,00	-58,00	-51,89	-52,00	-52,00	-34,3
Львівська ОДА	-	-	-	0,00	4,09	1,39	-	-	-	-	-	-
Державна служба України з питань регуляторної політики	-	-	-	10,30	10,30	0,00	10,30	10,30	9,78	0,56	0,56	0,49
Всього	-3 471,86	-1 946,37	4 714,97	-837,86	-1 027,4	3 817,66	1 301,58	2 548,72	477,5	4 798,7	5 130,2	4 919,3

Джерело: розроблено автором на основі [1; 4]

реформа дорожнього сектора», прокредитована за рахунок коштів Державного бюджету на суму 2 504,34 млн. грн., або 100% від планового показника [1]. Варто зазначити, що це найдорожча бюджетна програма за період 2011–2014 рр., яку щороку виконували майже у повному обсязі.

У запланованому обсязі із загального фонду не було виконано шість із восьми бюджетних програм. Із дванадцяти програм, які мали кредитувати зі спеціального фонду, в запланованих обсягах виконано лише три, або 15% [2; 3].

Попри планові показники, у сумі 1 522,83 млн. грн. було надано кредитів Міністерству аграрної політики та продовольства України, яке не повернуло до Державного бюджету у 2011 р. 365,40 млн. грн. кредитних коштів. Ще більшим боржником виявилось Міністерство фінансів України, яке із запланованого обсягу повернення 4 526,77 млн. грн. повернуло кредит лише частково – на суму 652,1 млн. грн., або 11,8%.

У 2011 р. великі обсяги державних кредитів було надано на бюджетні програми Міністерства енергетики та вугільної промисловості України (436,72 млн. грн., або 78,7% від плану) та Міністерства регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України (138,02 млн. грн., або 67,1% від плану) [2], зокрема на:

- реконструкцію гідроелектростанцій ВАТ «Укргідроенерго» (друга черга) (104,4 млн. грн.);
- підвищення надійності постачання електроенергії в Україні (199,4 млн. грн.);
- будівництво ПЛ 750 кВ «Рівненська АЕС – Київська» (133,0 млн. грн.);
- надання пільгового довгострокового державного кредиту молодим сім'ям та самотнім громадянам на будівництво (реконструкцію) та придбання житла (60,0 млн. грн.);
- державне пільгове кредитування індивідуальних сільських забудовників (52,9 млн. грн.);
- розвиток міської інфраструктури (113,5 млн. грн.) [2].

Водночас не було розпочато мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва (план – 10,3 млн. грн.) і державне пільгове довгострокове кредитування на здобуття освіти (2,9 млн. грн.) [2; 3].

Як і 2011 р., упродовж 2012–2014 рр. найбільші обсяги державних кредитів було надано Державній службі автомобільних доріг – в обсягах 2 545,38 млн. грн., 2 661,5 млн. грн. та 2 027,4 млн. грн. відповідно, що становило 100%, 84,5% та 88,5% від планових показників на 2012–2014 рр.

На реалізацію бюджетних програм Міністерства енергетики та вугільної промисловості України 2012 р. було надано державних кредитів на суму 651,92 млн. грн. (56,8% від плану), 2013 р. – 1 990,58 млн. грн. (61,1% від плану), а 2014 р. – 2 140,5 млн. грн. (79,6% від плану). Переважно кредитні кошти спрямовували на закінчення раніше розпочатих бюджетних програм.

Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України освоїло 2012 р. 308,66 млн. грн. наданих кредитів (57,2% від плану), 2013 р. – 381,37 млн. грн. (61,1% від плану), а 2014 р. – 313,5 млн. грн., або 78,4% від плану. Основними бюджетними програмами Міністерства залишалися пільгове довгострокове кредитування будівництва та придбання житла для молодих сімей, а також державне пільгове кредитування індивідуальних сільських забудовників.

Інші міністерства впродовж 2011–2014 рр. мали за планом лише повертати боргові зобов'язання державі за раніше отриманими кредитами. Однак повертали позики у запланованих обсягах зрідка. Зокрема, 2012 р. лише НАК «Укргролізінг» виконала повернення у повному обсязі, а 2013 р. Міністерство фінансів України повернуло кредитних зобов'язань на 111,6% від планового показника.

Висновки. Таким чином, дослідивши класифікацію державного кредитування, можемо визначити, що держава надає перевагу в наданні кредитів за рахунок коштів Державного бюджету України:

1. За класифікацією кредитування бюджету – внутрішньому кредитуванню.
2. За функціональною класифікацією видатків та кредитування бюджету – кредитуванню економічної діяльності.
3. За програмною класифікацією видатків та кредитування бюджету – кредитуванню програм Державної служби автомобільних доріг та Міністерства енергетики та вугільної промисловості України.

Дослідження дало змогу констатувати низьку ефективність фінансового управління головних розпорядників державними кредитними ресурсами, котрі виділені на реалізацію бюджетних програм. Вважаємо, що задля підвищення ефективності державного кредитування варто надавати кредити за цільовим, пріоритетним для економіки спрямуванням, а кредитування соціальної сфери здійснювати лише через адресні позики фізичним особам, які найбільше потребують фінансової допомоги.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Виконання Державного бюджету (2010–2014 рр.) : Звіт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.
2. Висновки щодо виконання Державного бюджету України (2010–2014 рр.) : Звіт Рахункової палати [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16740923>.
3. Звіт Рахункової палати України за 2010 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16741918/Zvit_2010.pdf.
4. Про Державний бюджет на 2010 (2011, 2012, 2013, 2014) р. : Закон України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws.